

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ Sangha Act

นิติพันธ์ อินทโชติ

Nitipan Intachoti

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Chaiyaphum Buddhis College

E-mail : Nitipan.in@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 27 ตุลาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 พฤศจิกายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 20 พฤศจิกายน 2563

บทคัดย่อ

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากพระพุทธศาสนาผ่านสังคมไทยมายาวนานพบว่าพระสงฆ์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาจะเห็นว่าตั้งแต่อดีตผ่านมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์เป็นที่ประชาชน ต่างให้ความเคารพนับถือศรัทธา ในตัวพระสงฆ์มาตลอดเป็นระยะเวลาอันยาวนานเป็นพันปีบทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะเป็นสืบทอดพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับข้าราชการ และประชาชนทั่วไปตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา พระสงฆ์เป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนยอมรับความประพฤติว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยและนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมและเพื่อสั่งสอนให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม พระสงฆ์จึงได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าควรจะประพฤติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ และบางครั้งสามารถนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจของพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ได้เข้ามาช่วยเป็นการเชื่อมทั้งผู้ปกครอง และประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเสมอ แต่ก็ยังมีพระสงฆ์บางส่วนที่ประพฤติปฏิบัตินอกพระธรรมวินัยที่ยังความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาและยังมีการกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองทำให้เกิดความเสียหายจึงมีการกำหนดโทษทางบ้านเมือง เพิ่มจากโทษทางพระธรรมวินัยอีกส่วนหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

คำสำคัญ: พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎหมาย, ระเบียบ

Abstract

Thailand is considered a country of Buddhism. Most of the Buddhism through Thai society for a long time found that the monks and villagers had a good relationship with each other It can be seen that from the past to the present, the monks are the people. Each gave respect and faith In the monks always For a long time for a thousand years Role and importance of monks as a successor to Buddhism. There is a relationship between the monks and government officials. And the general public since the Sukhothai period

onwards Monks are those who Buddhists accept their behavior as a good example of the people in society. This is because the monks are individuals who have the opportunity to study the Dharmawinai and practice In order to achieve dharma and to teach people to be good members of society, the clergy are expected from society that they should behave in accordance with the dharma. The priests perform important functions as advisers to the King. And can sometimes present the choice of a monarch's decision. The monks have come to help connect both parents. And people to live together in peace, based on the principles of Buddhism always But there are still some monks who practice outside of the Dharma-discipline that are detrimental to Buddhism. And there is also an offense against the law of the country causing damage, therefore, there is a punishment in the country Add another part of the discipline is the Sangha Act.

Keywords: Sangha Act, Law, Regulation

บทนำ

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากพระพุทธศาสนาผ่านสังคมไทยมายาวนานพบว่าพระสงฆ์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาจะเห็นว่าตั้งแต่อดีตผ่านมาจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์เป็นที่ประชาชน ต่างให้ความเคารพนับถือศรัทธา ในตัวพระสงฆ์มาตลอดเป็นระยะเวลาอันยาวนานเป็นพันปี บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะเป็นสืบทอดพระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับข้าราชการ และประชาชนทั่วไปตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา พระสงฆ์เป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนยอมรับความประพฤติว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยและนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมและเพื่อสั่งสอนให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมพระสงฆ์จึงได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าควรประพฤติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ และบางครั้งสามารถนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจของกษัตริย์ต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองดังจะเห็นได้จากพ่อขุนรามคำแหง พระญาติไท และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือกรณีที่ชาวบ้านบาง ระจันที่กำลังเผชิญหน้ากับสงคราม พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพลังให้แก่กษัตริย์ การเมือง และประชาชน เพื่อให้บ้านเมืองสามารถผ่านวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มาได้ จะเห็นว่า ประวัติศาสตร์ของการพัฒนาชาติบ้านเมืองตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้น พระสงฆ์ได้เข้ามาช่วยเป็นกำลังเชื่อมทั้งผู้ปกครอง และประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเสมอ

จะเห็นว่าพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ ปัจจัยการดำรงชีพของพระขึ้นอยู่กับชาวบ้านจึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่าพระเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องและศรัทธาพระสงฆ์ยังให้ความสำคัญ คือจัดการทำให้สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นไปอย่างสันติสุขสงบสุขพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถจะพบได้ว่าพุทธศาสนิกชนกับพระสงฆ์ไทยนั้นต่างมีความสัมพันธ์กันเกี่ยวข้องมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพราะสถาบันการปกครองของไทยโดย เฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอด พระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน

แม้ว่าพระสงฆ์จะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาตลอดแต่ไหนแต่กรี้ยังมีพระสงฆ์บางส่วนที่ประพฤติปฏิบัตินอกพระธรรมวินัยที่ยังความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาและยังมีการกระทำความผิดต่อกฎหมาย

บ้านเมืองทำให้เกิดความเสียหาย ทำให้มีหมองแก่พระพุทธศาสนาและบั่นทอนความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นในทุกวัน อันสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติต่อพระธรรมวินัยและการบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับปัญหาที่กล่าวมา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯให้ตรากฎหมายคณะสงฆ์ที่เรียกว่า กฎพระสงฆ์ ขึ้นในระหว่าง ปี พ.ศ. 2325 - 2344 รวม 10 ฉบับ ดังที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์นับเป็นกฎหมายคณะสงฆ์ชุดแรกที่ปรากฏหลักฐานอยู่ถึงปัจจุบันในการตรากฎหมายคณะสงฆ์โดยส่วนรวม ทรงมีพระราชประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้พระ ภิกษุสงฆ์และสามเณรประพฤติปฏิบัติตนเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ให้พระราชอาณา เจ้าอธิการ และเจ้าหน้าที่สังฆการี ทำการกำกับดูแลและลงโทษผู้ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ตามสมควรแก่โทษหนักเบา ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ รวมทั้งที่ทรงตราไว้ในกฎหมายพระสงฆ์นี้ด้วย นอกจากนั้น ในแต่ละฉบับจะทรงปรารภเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะกรณี ๆ ไป อันเป็นสาเหตุให้ต้องตรากฎหมายพระสงฆ์ฉบับนั้น ๆ ขึ้นมา

การที่มีกฎหมายพระสงฆ์ขึ้นมาขึ้นนี้ สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ในครั้งนั้น โดยเริ่มจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง เมื่อปี พ.ศ. 2310 เกิดสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ประชาชนพลเมืองเกิดความระส่ำระสายไปทั่ว ภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก ประพฤติปฏิบัติย่อหย่อนในพระธรรมวินัย บรรดาพระราชอาณา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ และเจ้าอาวาสปล่อยปละละเลย ไม่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ การคณะสงฆ์จึงตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ไม่เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชนเช่นที่เคยเป็นมาในสมัยก่อน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฟ้า ในฐานที่เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก จึงทรงเร่งรีบฟื้นฟูสภาพของพระพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กันกับที่ทรงเร่งรีบฟื้นฟูสภาพของบ้านเมือง ให้พ้นจากจุดวิกฤติโดยเร็วที่สุด

กฎหมายพระสงฆ์ที่ทรงตราขึ้นมาเมื่อปี 10 ฉบับ เนื้อหาสาระของแต่ละฉบับ จะประกอบด้วยข้อความที่ทรงปรารภถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่อง ว่าผิดพระธรรมวินัยข้อใด ทำให้พระศาสนาเสื่อมเสีย แล้วทรงมีพระบรมราชโองการ ห้ามมิให้ทำเช่นนั้นอีกพร้อมทั้งกำหนดโทษทางบ้านเมือง เพิ่มจากโทษทางพระธรรมวินัยอีกส่วนหนึ่ง

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ในปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 69 ตอนที่ 115 หน้า 29พ ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2505 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา) ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยดังนี้

ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดา กฎกระทรวง สันนิษฐานติ กติกา สงฆ์ กฎองค์กร พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิกหรือมีความอย่างเดียวกันหรือขัดหรือแย้งกันหรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น (พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4.) บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสันนิษฐานติ กติกาสงฆ์ กฎองค์กร พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้ (พระณรงค์ สังขวิจิตร, 2559: 42)

บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร บรรดาบรรพชิต จินนิกาย หรือ อนัมมิกาย พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ ผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์” หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนา ก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505” มาตรา 5 ทวิ) พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนาและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505” มาตรา 5 تري) และให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใด ตามพระราชอัธยาศัยก็ได้

ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมา ตามลำดับและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ในเมื่อ สมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระราชาคณะซึ่ง ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา นี้ แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระบาท

สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505” มาตรา 11) เมื่อ (1) มรณภาพ (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ (3) ลาออก (4) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539: 23)

มหาเถรสมาคม (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 2 มหาเถรสมาคม)

สมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูป เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้กรรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

การพ้นจากตำแหน่งตามวาระกรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจาก ตำแหน่ง เมื่อ (1) มรณภาพ (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ (3) ลาออก (4) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชา ให้ออก

สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่ง เป็นกรรมการแทน ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ (4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระ พุทธศาสนา (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธี ลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุและสาม เณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและ การปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันนับแต่ วันทราบคำสั่งลงโทษ

กรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และ มิได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโส สูงสุดโดยสมณศักดิ์ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดย ตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ ประชุม ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมา ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้ เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

กรณีที่ยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา 15 วรรคสอง ให้ ถือว่ามหาเถรสมาคมมีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถร สมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลับกรองเรื่องที่จะเสนอต่อมหา เถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อ มหาเถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถร สมาคม

การปกครองคณะสงฆ์ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 3 การปกครองคณะสงฆ์)

คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด ในกฎหมายมหาเถรสมาคม

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองดังนี้

- (1) ภาค
- (2) จังหวัด
- (3) อำเภอ
- (4) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม มาตรา 22 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าคณะภาค
- (2) เจ้าคณะจังหวัด
- (3) เจ้าคณะอำเภอ
- (4) เจ้าคณะตำบล

จัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้ เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจัดให้มี

การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม (วิรัช ธีรพันธ์เมธีและคณะ, 2546: 19)

นิคหกรรมและการสละสมณเพศ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ)

พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย (พิฑูร มลิวัลย์และคณะ, 2527: 35)

การกระทำพระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น (2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา (3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง (4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

วัดวัดมีสองอย่าง (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 5 วัด)

(1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(2) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้ (1) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น (2) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด (3) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแด่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลางให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติเว้นแต่เป็นกรณี การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำผัดทวงจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลโดยกายความขึ้นต่อสำนักวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วแต่กรณี ในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หนึ่งให้เจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑบท หรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติดังคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

กรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

ศาสนสมบัติ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 6 ศาสนสมบัติ)

ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

บทกำหนดโทษ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, หมวด 7 บทกำหนดโทษ)

ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา 23 แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคสาม หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้วไม่ว่าจะมีคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทสรุป

พระสงฆ์บางส่วนที่ประพฤติปฏิบัติตนนอกพระธรรมวินัยที่ยังความเสียหายต่อพระพุทธ ศาสนาและยังมีการกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองทำให้เกิดความเสียหายจึงมีการกำหนดโทษทางบ้านเมือง เพิ่มจากโทษทางพระธรรมวินัยอีกส่วนหนึ่ง คือการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับปัญหาที่กล่าวมา

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 69 ตอนที่ 115 หน้า 29 พ ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2505.

พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2559). การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิรัช ถิรพันธ์ และคณะ. (2546). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.

พิฑูร มลิวัลย์ และคณะ. (2527). **ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มุลนิธิพุทธธรรม.